

א' דר"ח אלול תשע"ו

קב ונקי

פרשת ראה

להערות ולקבלת הגיליון: צבי וינברג \ zmw100@gmail.com \ 0527614415

אין להשתמש במידת העזות אף בעבודת השם יתברך – ומאי שנא מהריגת אנשי עיר הנידחת שאין חשש לאכזריות?

(יג,יח) ולא ידבק בידך מאומה מן החכם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרפך פאשר נשבע לאבתך.

כתב האור החיים הקדוש: כוונת מאמר זה כאן לפי שצויה על עיר הנידחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנידחת.

לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שבטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה, עכ"ל.

ע"פ דברי האור החיים הק' יש להעיר על דברי הבית יוסף (המובאים במשני"ב סי' א' סק"ה) שמדת העזות מגונה מאד כמו שנזכר ואין ראוי להשתמש ממנה כלל אפילו בעבודת השם יתברך לדבר דברי עזות כנגד המלעיגים כי יקנה קנין בנפשו להיות עז אפילו שלא במקום עבודתו יתברך.

ולכאז' אם עושה כן עבור עבודת השם יתברך, מה החשש שיקנה קנין בנפשו של עזות, הלא זה כמו הריגת אנשי עיר הנידחת, שלא רק שלא מקנה קנין אכזריות אלא עוד מחדשת בהורגים את מידת הרחמים. (וראה ביאור הלכה שם מש"כ גבי שימוש במידה זו במקום שיש אפיקורסים)

קריאה לילד בשמות של חיות – כסגולה להינצל מחולאים

(ה,ד) אֵיל וְצִבִי וְיַחְמוּר וְאַקוּ וְדִישָׁן וְתֵאוּ וְזָמֵר.

בשם הגדולים (לחיד"א אות ו' על מהר"ר וואלף שפירא) כתב: אביו של הרב אליה רבה וחמיו של הרב מנחת יעקב, ולפעמים מביאים חדושים משמו, ושמו מהר"ר בנימין, כי וואלף בלשון אשכנז הוא זאב, ולכן למי ששמו בנימין קורין אותו באשכנז וואלף, ולמי ששמו יהודה קורין לייב, שהוא אריה, בלשון אשכנז וכיוצא בשמות אחרים, ובאיטליא קצת נוהגים לשום לבניהם שם חיה כי אומרים שקבלו כי בזה ינצל מחולאים ולכן קראו בשמותם צבי או איל או אריה וכיוצא, עכ"ל.

אמידת "ברוכים תהיו" אחר ידידת הכהנים מהזיכר אם יש בזה משום "בל תוסיף"?

(א,יג) אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא תוֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ.

בשו"ת הר צבי (להגרצ"פ פראנק זצ"ל או"ח סי' ס"ב) מביא עובדא בכהן שכאשר היה יורד מן הדוכן היה אומר לכל מי שפגש אותו בדרך הילוכו: "ברוכים תהיו", ונסתפקתי אם יש בזה חשש של בל תוסיף, ע"פ מה שנפסק בשו"ע (או"ח סי' קכח סי' כז) שכהן אינו רשאי להוסיף מדעתו יותר על השלושה פסוקים של ברכת הכהנים ואם הוסיף עובר על בל תוסיף.

וכתב שיש לחשוש לזה ע"פ שיטת הרמב"ם (המובא בביאור הלכה סעי' כ"ז ד"ה ואם הוסיף) שכהן המוסיף על הברכות אף בלי נשיאת כפיים עובר בבל תוסיף.

ואם כי י"ל שאפילו שלדעת הרמב"ם עכ"פ אינו עובר אא"כ עומד על הדוכן, וכמשמע ל' הגמרא בראש השנה "מנין לכהן שעלה לדוכן שלא יאמר וכו'", מ"מ יש להסתפק בזה ויש למנוע הדבר.

אכילת פחות מכזית מצה בליל פסח לשם מצוה – האם יש בזה משום לא תגרע?

הברכי יוסף (לחיד"א סי' תפ"ב אות ד') הביא את דברי השבות יעקב (ח"ב סי' יח) שאם אין לו רק פחות מכזית מצה בליל פסח, אין לו חיוב כלל לאוכלו ולא מצה הוא כלל.

וכתב: ונראה לי דקצת מצוה איכא, וזכר לדבר, מדקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה, וה"ה דאיכא קצת מצוה בחצי שיעור, ולא יהא אלא לזכר המצוה צריך לאכלו.

ובהגהות הגר"פ (על הרס"ג ח"א עשה ה-ו עמ' פג.) הקשה ע"ז שאם נאמר שקצת מצוה קעביד באכילת פחות מכזית של מצה בליל פסח יש בזה משום "לא תגרע".

בל תוסיף ובל תגרע – במחצית השקל

הכלי חמדה (פי' ואתחנן אות ד' עמ' 50) הקשה מדוע צריך את הקרא גבי מחצית השקל "העשיר לא ירבה והדל לא ימעט", תיפוק ליה מצד בל תוסיף ובל תגרע.

חסידה משלימה מעשר מבניה | דרך פני החסידים באזיל סומקא ואתי חיורא מפני המתלוצצים על חסידותם

(יד, יז-יח) והקאת ואת הרחמה ואת השלך: והחסידה והאנפה
למינה והדכיפת והעטלף.

בפענח רזא (ויקרא יז) מביא ממחר"ר יקותיאל, שבמשנה
תורה סומך שלך לחסידה ואח"כ סמוך לה (פסוק כב) פרשת עשר
תעשר בעבור שהחסידה משלכת מעשר מבניה והוא חסידותה.

ותרגום של חסידה חוריתא מפני שדרך פני החסידים
להתחוור באזיל סומקא ואתי חיורא מפני המתלוצצים על
חסידותם ואעפ"כ לא נמנעים, ע"כ.

עזמות טהורים מקננים בחרובות ירושלים יותר משאר המקומות המיושבים

(יד, ט) כל עוף טהור תאכלו.

בס' תורת המנחה (לרבי יעקב סקלי זצ"ל תלמיד הרשב"א, פי פקודי דרשה
ל"ד) כותב: שמקום המקדש הוא מקום חיי הנפשות, ומפני זה
משתוקקים הלבבות והנפשות להיות שם, כי הטבע מרגיש
בנאות לו, ולמה לא יתאוה וישתוקק האדם להיות שם, שהרי
אפילו בעלי חיים מסתופפים ונאספים שם וכן הוא אומר גם
צפור מצאה בית ודרור קן לה וגו', ואע"פ שהצפור והדרור אינם
דרים אלא ביישוב, **הרי הם דרים ומקננים בחרובות ירושלים
יותר משאר המקומות המיושבות**, וכל כך למה מפני הרגשתם
בהנאת המקום, **כי בעלי חיים יש להם כח ההרגש יותר מבני
אדם, והרגשתם היא בהנאת האויר**, כי אויר המקום ההוא
נאות לכל הגופות וכשם שהגופות מרגישות בהנאת האויר, כך
הנפשות הזכות והקדושות מרגישות כהשגת השכל שמשיגות
במקום ההוא, עכ"ל.

עניים הגונים – או מיסים זהובות אחרים

(טו, טז) **פי ה'יה בך אביון מאחד אחיך באחד שערך בארץ
אשר ה' אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ירך
מאחיד האביון.**

בספר לקט יושר (ח"א ה'י ימי הסליחות עמי קיט) מביא מרבו בעל
התרומת הדשן שאמר "שיתפלל כל אדם שיבואו אליו עניים
הגונים, ואם לא באו אליו עניים, באו אליו מיסים ודברים
אחרים".

וראה בזוהר (פי וירא קד.) בשעתא דקודשא בריך הוא רחים ליה
לבר נש משדר ליה דורונא, ומאן איהו מסכנא, בגין דיזכי ביה.

האם צדקה היא מצות עשה שהזמן גרמא?

(טו, טז) **נתון נתון לו ולא ירע לבבך בתתך לו פי בגלל הדבר הזה
ברכך ה' אלהיך בכל מעשך ובכל משלח ירך.**

בחינושי הגרמ"ז (ולחגאון רבי מנחם זמבה זצ"ל סי' כ"ח) מובא מס'
נחלת יעקב יהושע (לרבי יעקב יהושע פרומאן זצ"ל פי ראה) שהמילים "ולא
ירע לבבך בתתך לו", הוא ר"ת "ובליל", ונראה שבה לרמוז על
מה ששמעתי מידידי הגאון ר"מ זמבה זצ"ל דאין ליתן צדקה

בלילה¹, וראייתו מס' חרדים בהקדמתו שכתב: "ויש מצוות וכו'
אך אין חיובן תמידי רק לזמנים ידועים בשנה, או מן היום, כגון
תפילה ותפילין **צדקה** סוכה ולולב וכיוצא בהם", הרי דמדמה
צדקה למצוות שהזמן גרמא.

וכן מבואר בירושלמי (שקלים פ"ה ה"ד) שר' חנינא בר פפא היה
מחלק צדקה בלילה, ולילה אחד פגע בו השר של הרוחות, ואמר
לו לא כן למדת רבינו שילא תשגי גבול רעד', והלילה הוא גבול
של רוחות לילך ואין לבני אדם אז לצאת. אמר לו והלא כתוב
'מתן בסתר יכפה אף', מלאך חבלה הנקרא 'אף' יכפה בשביל
מתן בסתר, והוי מסתפי מיניה וערק וברח לפניו.

מבואר שלאדם פשוט אין ליתן צדקה בלילה, והקשה שם ע"ז
מדברי החינוך שכתב שצדקה נוהגת בכל זמן בזכרים ונקיבות,
ואם אין ליתן בלילה הוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים
פטורות.

הקבלת פני רבו ברגל – האם מספיק שיראה את פני רבו?

(טו, טז) **שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך
במקום אשר יבחר בְּחַג המצות ובְּחַג השבועות ובְּחַג הסוכות ולא
יראה את פני ה' ריקם.**

בגמ' ראש השנה (טו, טז) א"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו
ברגל שנאמר מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת
מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל.

ובהערות הגר"ש אלישיב זצ"ל (שם) מובא: שיש לדקדק אם
צריך לדבר עם רבו, או סגי שבא לראות את פניו, ונראה דסגי
לראות את פניו ואין צריך שידבר עמו.

ומביא את דברי הרמב"ן (שמות כ, ח) על הפסוק "זכור את יום
השבת לקדשו", שכתב: וטעם לקדשו שיהא זכרונו בו להיותו
קדוש בעינינו כמו שאמר (ישעיה נח, ג) וקראת לשבת עונג לקדוש ה'
מכובד, והטעם שתהא השביתה בעינינו, בעבור שהוא יום קדוש
להפנות בו מעסקי המחשבות בהבלי הזמנים, ולתת בו עונג
לנפשותינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים והנביאים לשמוע דבר
ה' כמו שאמר (מלכים ב' ד, כג) "מדוע את הולכת אליו היום לא
חודש ולא שבת", שהיה דרכם כן.

ומבואר מדברי הרמב"ן שהדרך בהקבלת פני רבו, היא לשמוע
ממנו דברי תורה.

ומעיר ע"ז שאם אשה חייבת בהקבלת פני רבו, לא שייך
אצלה שמיעת דברי תורה, וצ"ב.

¹ באמת כן כתבו גדולי המקובלים בשם האר"י הקדוש, ע"י פריע"ח (פ"ב שער ט"ו):
"אבל עכשיו בערבית להיות שאז זמן שהדין גובר לכם אינו זמן צדקה". וע"ע בברכי
יוסף להחיד"א או"ח סי' רל"ז אות א'.